

РОЗДІЛ 6. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ» ЗДОБУВАЧІВ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИWAYS OF IMPROVING THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAM
“PHYSICAL CULTURE AND SPORTS” OF PERFORMERS
OF THE SECOND (MASTER) LEVEL OF HIGHER

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, а саме пошуку шляхів вдосконалення зазначеної освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт». Висвітлюються основні структурні компоненти цієї програми. Мета цієї освітньої програми – підготовка конкурентоздатних фахівців, здатних інтегрувати знання та розв'язувати складні завдання у сфері фізичної культури і спорту, проводити дослідження та впроваджувати інновації в умовах невизначеності з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності. Освітньо-професійна програма базується на наукових засадах з урахуванням сутності фізичної культури і спорту, особливостей формування та тенденцій розвитку. Вона орієнтована на інноваційні сучасні концепції спортивного тренування на різних етапах підготовки, спортивного відбору та орієнтації, моделювання спортивної підготовки.

Основний фокус цієї освітньої програми спрямований на підготовку фахівців до навчально-тренувальної, фізкультурно-оздоровчої, організаційно-виховної діяльності у галузі фізичної культури та спорту. Особливості цієї програми є володіння основними професійними компетентностями магістра фізичної культури і спорту, знаннями та вміннями із сучасних інформаційних технологій, наукових комунікацій іноземною мовою, інноваційними технологіями з фізичного виховання у закладах вищої освіти, технологіями з професійної підготовки фахівців у галузі. Особливий акцент зроблено на проходження виробничої практики з обраного виду спорту в дитячо-юнацьких спортивних школах та спортивних клубах, виробничої (асистентської) практики у закладах вищої освіти. Зазначається також, що концепція цієї програми є тим живим організмом, який потребує постійної корекції з боку учасників освітнього процесу та зовнішніх стейкхолдерів.

Ключові слова: фізична культура і спорт, освітньо-професійна програма, конкурентоздатні фахівці, здобувачі другого (магістерського) рівня.

The article is devoted to one of the current problems of training applicants for the second (master's) level of higher education in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy in specialty 017 Physical Culture and Sports, namely the search for ways to improve this educational and professional program “Physical Culture and Sports”. The main structural components of this program are highlighted. The purpose of this educational program is to train competitive professionals who are able to integrate knowledge and solve complex problems in the field of physical culture and sports, conduct research and implement innovations in conditions of uncertainty, taking into account aspects of social and ethical responsibility.

The educational and professional program is based on scientific principles, taking into account the essence of physical culture and sports, the peculiarities of formation and development trends. It focuses on innovative modern concepts of sports training at different stages of training, sports selection and orientation, modeling of sports training.

The main focus of this educational program is aimed at training specialists for training, physical culture and health, organizational and educational activities in the field of physical culture and sports.

Features of this program are the possession of basic professional competencies of Master of Physical Culture and Sports, knowledge and skills in modern information technology, scientific communications in a foreign language, innovative technologies in physical education in higher education, technology training in the field. Special emphasis is placed on industrial practice in the chosen sport in children's and youth sports schools and sports clubs, industrial (assistant) practice in higher education institutions.

It is also noted that the concept of this program is a living organism that needs constant correction by participants in the educational process and external stakeholders.

Key words: physical culture and sports, educational and professional program, competitive specialists, applicants of the second (master's) level.

УДК 378.015.31:796.011.3
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.46>

Башавець Н.А.,
докт. пед. наук,
професор кафедри
теорії і методики фізичної культури
та спортивних дисциплін
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Освітньо-професійна програма (далі – ОП) «Фізична культура і спорт» є нормативним документом, який регламентує норма-

тивні, кваліфікаційні, компетентнісні, організаційні, навчальні та методичні вимоги в підготовці здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Освітньо-професійну програму розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII (в редакції від 26 лютого 2021 р.), Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145VIII (в редакції від 1 січня 2021 р.), постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 3 травня 2020 р. № 180), постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 519), постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (із змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 6 листопада 2015 р. № 1151), листа МОН України від 28 квітня 2017 р. №1/9-239 наказу Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 р. № 977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» від 23 березня 2021 р. № 610, стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, наказ МОН України від 11 травня 2021 р. № 516 [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Водночас не вирішеними частинами загальної проблеми вдосконалення зазначеної ОПП є пошук унікального вектору її розвитку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначена ОПП за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт впроваджується у різних ЗВО України, але кожна з них має свою неповторність та своєрідність як у назві так і в її структурному наповненні. Наприклад, у Державних закладах «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», «НПУ ім. Н.П. Драгоманова» зазначена ОПП має назву «Спорт»; у закладах «Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту», «Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича», «Тернопільський національний економічний університет», «Чорноморський національний університет ім. Петра Могили», «Херсонський державний університет», «Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка», «Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка», «Бердянський державний педагогічний університет», «Університет державної фіскальної служби України», КЗ «Харківська гуманітарно-педаго-

гічна академія» Харківської обласної ради – «Фізична культура і спорт»; у Державному закладі «Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка» – «Тренер з видів спорту»; у закладі «Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського» – «Фізичне виховання і спорту Збройних Силах – М»; Національний університет фізичного виховання і спорту України має декілька назв ОПП, визначаючи спеціалізації «Спортивна підготовка і тренерська діяльність в олімпійському виді спорту», «Олімпійський спорт і освіта», «Спорт», «Менеджмент у спорті», «Фітнес та рекреація», «Фізичне виховання», «Кіберспорт (eSports)», «Система підготовки спортсменів у водних видах спорту», «Система підготовки спортсменів у легкій атлетиці», «Система підготовки спортсменів у спортивних єдиноборствах», «Фізична реабілітація», «Фізкультурно-спортивна реабілітація»; Запорізький національний університет – «Фізичне виховання»; Харківська державна академія фізичної культури – «Психологія фізичної культури і спорту», Маріупольський державний університет – «Фізична культура».

Мета статті – окреслити унікальність зазначеної ОПП підготовки фахівців зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт у південному регіоні України та визначити можливі ракурси її вдосконалення..

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Зазначена програма передбачає отримання диплому магістра, 90 кредитів ЄКТС і термін навчання складає 1 рік і 4 місяці.

Мета цієї освітньої програми – підготовка конкурентоздатних фахівців, здатних інтегрувати знання та розв'язувати складні завдання у сфері фізичної культури і спорту, проводити дослідження та впроваджувати інновації в умовах невизначеності з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

Об'єктами вивчення є теоретичні і прикладні компоненти фізичної культури і спорту; сучасні теоретико-методичні аспекти фізичної культури і спорту; методики фізичного виховання у ЗВО; сучасні методики з видів спорту; професійна підготовка фахівців з фізичної культури і спорту; новітні технології з фітнесу та здорового способу життя. Теоретичним змістом предметної області виступають ідеї, поняття, парадигми, концепції, теорії аналізу функціонування та прогнозування компонентів, необхідних для вирішення професійно-прикладних та пошуково-дослідницьких завдань; освітніх компонентів з професійної підготовки: концепцій спортивного тренування, відбору та моделювання спортивної підготовки; знання соціально-освітніх, програмно-нормативних, теоретико-методичних аспектів організації фізичної культури і спорту, які засвоюються за рахунок

використання загальнонаукових методів пізнання та дослідницької діяльності; спостереження, опитування, тестування та вимірювання у фізичній культурі та спорті; словесних, наочних та практичних методів фізичного виховання та спортивної підготовки; технологій організації та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів; надання долікарської допомоги; інформаційно-комунікаційних технологій.

Зазначена освітньо-професійна програма (ОПП) базується на наукових засадах з урахуванням сутності фізичної культури і спорту, особливостей формування та тенденцій розвитку. ОПП орієнтована на інноваційні сучасні концепції спортивного тренування на різних етапах підготовки, спортивного відбору та орієнтації, моделювання спортивної підготовки

Основний фокус освітньої програми спрямований на підготовку фахівців до навчально-тренувальної, фізкультурно-оздоровчої, організаційно-виховної діяльності у галузі фізичної культури та спорту на півдні України.

Особливостями цієї програми є оволодіння основними професійними компетентностями магістра фізичної культури і спорту, знаннями, вміннями із сучасних інформаційних технологій, наукових комунікацій іноземною мовою, інноваційними технологіями з фізичного виховання у закладах вищої освіти, технологіями з професійної підготовки фахівців у галузі. Особливий акцент ОПП зроблено на проходженні виробничої практики з обраного виду спорту в ДЮСШ, СДЮСШОР та спортивних клубах, виробничої (асистентської) практики у ЗВО і орієнтованість на безперервність вищої освіти завдяки продовженню навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти – програмою підготовки докторів філософії PhD.

Згідно з Національним класифікатором професій ДК 003:2010 фахівці, які здобули освіту за ОПП 017 Фізична культура і спорт, можуть обіймати такі посади: 1210.1 – Голова клубу (спортивного); директор (начальник) професійного навчально-виховного закладу; директор навчального (навчально-тренувального) центру; директор школи (вищої спортивної майстерності, спеціалізованої дитячо-юнацької, спортивно-технічної тощо); 1229.6 – Головний тренер команди (збірної, клубної); завідувач бази спортивної; завідувач спортивної споруди; начальник (завідувач) тренажерного комплексу (залу); начальник клубу (аероклубу, службового собаківництва, спортивно-технічного, стрілецько-спортивного); 1143.4 – Генеральний секретар федерації з виду спорту; президент федерації виду спорту; віце-президент федерації з виду спорту; державний тренер з виду спорту (збірної); виконавчий директор федерації з виду спорту; 2310.2 – Викладач ЗВО; 23.10 – Асистент; 2351.2 – Методист з фізичної культури; 3431 – Від-

повідальний секретар федерації виду спорту; 3475 – Тренер з виду спорту (федерації, збірної чи клубної команди, спортивної школи і т. ін.); 3475 – Тренер-викладач з виду спорту (спортивної школи, секції); 3475 – Спортсмен-інструктор збірної команди України; 3475 – Інструктор-методист спортивної школи; 3475 – Інструктор з аеробіки; 3475 – Фітнес-тренер.

Викладання та навчання є студентоцентрованим, проблемно-орієнтованим, ініціативним самонавчанням, тоді як основними формами, методами та технологіями навчання виступають проблемні, мультимедійні, інтерактивні лекції; практичні, семінарські, індивідуальні заняття; самостійна робота; консультації; дослідницька робота; дискусії; диспути; мозковий штурм; змагання з видів спортивної підготовки та обраного виду спорту; презентації; рольові, ділові, навчальні ігри. Оцінювання відбувається за накопичувальною бально-рейтинговою системою, що передбачає оцінювання студентів за всіма видами аудиторної та позааудиторної (самостійної) навчальної діяльності: поточний контроль, підсумковий контроль, зокрема, тестування, презентації, есе, екзамени, захисти практик, захист кваліфікаційної (магістерської) роботи тощо.

ОПП передбачає оволодіння програмними компетентностями, а саме: формування інтегральної компетентності (передбачає здатність розв'язувати задачі дослідницького та інноваційного характеру у сфері фізичної культури і спорту); загальних компетентностей (здатності діяти соціально відповідально та свідомо, здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатності до адаптації та дії в новій ситуації, здатності виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатності генерувати нові ідеї, здатності розробляти проекти та управляти ними, здатності мотивувати людей та рухатися до спільної мети, здатності працювати в міжнародному контексті, здатності до безперервної самоосвіти).

Формування спеціальних компетентностей передбачає здатність до критичного осмислення проблем у сфері фізичної культури і спорту, оригінального мислення та проведення досліджень, здатність розробляти та реалізовувати інноваційні проекти у сфері фізичної культури і спорту, здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у ЗВО, здатність управляти робочими або навчальними процесами у сфері фізичної культури та спорту, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, здатність розв'язувати проблеми у сфері фізичної культури та спорту у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності, здатність до самоосвіти, самовдосконалення та саморефлексії для успішної професіоналізації у сфері фізичної культури і спорту,

здатність планувати, організовувати та здійснювати самостійні наукові дослідження з проблем фізичної культури і спорту, здатність впроваджувати у практичну діяльність результати наукових досліджень, спрямованих на вирішення прикладних завдань у сфері фізичної культури і спорту, усвідомлювати принципи професійної та академічної етики і необхідність їх дотримання, здатність до розробки ефективних практико-орієнтованих програм в галузі фізичної культури і спорту з урахуванням реальних і прогнозованих результатів спортивної діяльності, здатність до розробки алгоритму змагальної діяльності та забезпечення його реалізації, аналізу ефективності.

Програмні результати навчання за зазначеною ОПП передбачають уміння визначати цілі і завдання досліджень, застосовувати наукові методи та сучасні методики їх вирішення; організовувати збір, обробку, систематизацію та аналіз даних наукових досліджень; аналізувати й узагальнювати наявний науково-методичний та дослідницький досвід у сфері фізичної культури і спорту; застосовувати сучасні методики і технології, зокрема й інформаційні, для забезпечення якості освітнього та навчально-тренувального процесу; використовувати інноваційні методики у професійній діяльності; розробляти нові програми спортивної та фізкультурно-оздоровчої спрямованості; використовувати освітні, спортивні, оздоровчі, здоров'язбережувальні технології з урахуванням сучасного рівня розвитку науки; інтегрувати отримані знання в інноваційні педагогічні технології; розробляти нові технології, засоби і методи для занять адаптивним фізичним вихованням і спортом; застосовувати отримані знання, уміння і навички у професійній діяльності, формувати культурологічні і аксіологічні аспекти особистості підлеглих; аналізувати, вивчати і прогнозувати діяльність фізкультурно-оздоровчих і спортивних організацій з метою вдосконалення їх функціонування на основі сучасних тенденцій і досягнень вітчизняного і зарубіжного досвіду; пояснювати принципи, мету, завдання, засоби та методи спортивної підготовки, особливості організації змагальної діяльності, структуру тренувального процесу, основи відбору й орієнтації спортсменів, основи моделювання та прогнозування у підготовці спортсменів; визначати засоби стимулювання працездатності та відновлювальних процесів; розробляти й уміти застосовувати нові технології і методи навчання з фізичного виховання студентів у ЗВО; знати передовий досвід, розробляти й уміти застосовувати новітні технології з фітнесу, рекреації та здорового способу життя; застосовувати новітні технології зі спортивної медицини, фізичної терапії та ерготерапії; використовувати аналітичні підходи до аналізу ситуацій у сфері фізичної культури і спорту, досліджувати об'єкти і суб'єкти професійної діяльності, розроб-

ляти цілісні програми досліджень у галузі фізичної культури і спорту; демонструвати творчість у професійній діяльності, гнучке мислення, відкритість до нових знань, бути критичним і самокритичним.

Обов'язковими компонентами ОП є цикли загальної та професійної підготовки. До циклу загальної підготовки належать дисципліни: Філософія та методологія науки (3 кредити, залік), Наукові комунікації іноземною мовою (4 кредити, залік), Інформаційні технології та методики презентації наукових результатів (3 кредити, залік), Педагогіка вищої освіти (3 кредити, залік), Психологія вищої освіти (3 кредити, залік). До циклу професійної підготовки – Адаптивне фізичне виховання і спорт (5 кредитів, іспит), Теорія, методологія та організаційно-управлінська діяльність фізичної культури і спорту (9 кредитів, іспит), Методики фізичного виховання у ЗВО (4 кредити, іспит), Методики спортивної медицини, фізичної терапії та ерготерапії (5 кредитів, залік), Сучасні технології з обраного виду спорту (5 кредитів, залік), Технології професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту (4 кредити, залік), Інноваційні технології з фітнесу, рекреації та здорового способу життя (3 кредити, залік), Виробнича практика (асистентська) (у ЗВО) (5 кредитів, залік), Виробнича практика (у спортивних/фізкультурно-оздоровчих закладах) (4 кредити, залік), Підготовка кваліфікаційної (магістерської) роботи (3 кредити, залік), Переддипломна практика (2 кредити, залік), Атестаційний іспит з «Теорії, методології та організаційно-управлінської діяльності фізичної культури і спорту» (1 кредит, захист), Захист кваліфікаційної (магістерської) роботи (1 кредит, іспит). Загальний обсяг обов'язкових компонентів передбачає 66 кредитів і вибіркових компонентів (24 кредити).

Для визначення недоліків цієї ОПП було проведено опитування серед учасників освітнього процесу, за результатами якого були визначені деякі шляхи її вдосконалення, а саме були надані пропозиції щодо покращення ресурсного забезпечення реалізації програми, по-перше, залучати до викладання професійно зорієнтованих дисциплін зовнішніх науково-педагогічних працівників (можливо, закордонних лекторів), які мають науковий ступінь або видатних діючих тренерів, які є визнаними професіоналами з досвідом роботи за фахом: дослідницької, організаторської, інноваційної діяльності, по-друге, покращити матеріально-технічне забезпечення навчального закладу, це стосується забезпечення мультимедійним обладнанням для одночасного використання у навчальних аудиторіях на належному рівні, поліпшення соціально-побутової інфраструктури: пунктів харчування; спортивних залів; стадіону та спортивних майданчиків; медичних пунктів, умов проживання у гуртожитку, покращити забезпеченість комп'ютерними робочими місцями, лабораторіями, обладнанням, устаткуванням; по-третє, використовувати сучасне інформа-

ційно-комунікативне обладнання; спеціалізоване програмне забезпечення; фізкультурно-спортивне спорядження та обладнання; а також посилити академічну мобільність національну та міжнародну кредитну мобільність у межах програми ЄС Еразмус+, на основі двосторонніх договорів з закладами освіти країн-партнерів.

Висновки з дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Широкий спектр запропонованих обов'язкових та вибіркових компонентів ОПП надає можливість магістрантам оволодіти професійними компетентностями в тренерській та оздоровчій діяльності з метою досягнення високих спортивних результатів у цій галузі, покращення функціональних можливостей, підвищення рівня рухової активності та здоров'я різних верств населення, формування вмін та навичок магістрів до викладацької, науково-дослідної діяльності шляхом проведення відповідних практик. Але зазначена програма потребує постійного пошуку нових концептуально-методологічних засад, що гармонійно поєднують досягнення попередніх версій стандарту із сучасними запитами у цій галузі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року №1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

3. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 3 травня 2020 року № 180) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 року № 519) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

5. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року №266: Наказ Міністерства освіти і науки України від 6 листопада 2015 року № 1151. / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15#Text>

6. Класифікатор професій ДК 003:2010: Національний класифікатор України затверджений Наказом Держспоживстандарту від 28 липня 2010 року № 327 (зі змінами від 18 серпня 2020 року № 1574). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>